

15 januari 1919 **DE PEELKANALISATIE**

In Oostelijk Noord-Brabant en Noord-Westelijk Limburg liggen de groote onafzienbare veen-, moeras- en heidevelden, welke den naam van "de Peel" dragen. Het is een breede hoogterug, van het Zuiden naar het Noorden afdalend, om in het Land van Ravenstein geleidelijk in het lage land over te gaan. De Peel vormt de scheiding tusschen het stroomgebied van de Maas en de Aa. Oorspronkelijk is het zeer waarschijnlijk een aaneengesloten hoogveen geweest, maar door den loop der tijden is het veen op vele plaatsen door de omwonende dorpingen tot turf vergraven, of ook wel door groote veenbranden vernield, zoodat men thans alleen nog veen van eenige beteekenis aantreft in de gemeenten Asten, Deurne, Sevenum, Horst en Zeeland, met een gezamenlijke oppervlakte van ongeveer 3000 H.A., de totale oppervlakte der woeste gronden bedraagt ruim 30.000 H.A., waarvan een zeer groot gedeelte met betrekkelijk geringe kosten tot goede, vruchtbare cultuurgronden te maken is. Sinds eenigen tijd is het plan weder opgevat om de Peel over hare volle lengte met een kanaal te doorsnijden, om op deze wijze de moerassen te kunnen ontwateren en deze afgelegen streek voor het verkeer te ontsluiten.

De volgende Peelkanaalprojecten zijn mij bekend:

1°. De heer Walter, wethouder te Grave, had in de eerste helft der vorige eeuw een kaart met 't volgende opschrift in zijn bezit:

"Kaart van de oculaire inspectie van Grave en omstreken, ook van de geprojecteerde vaart uit de Peel (in 1617 door Jan Peterszoon Dou) bij Jan van Coll, uurmaker, en landmeter te Nijmegen, ao. 1647, in Sept. en Dec."

Het eigenlijke doel dezer kaart is, blijkens eene aantekening op dezelve, geweest: „om te zien, of men eenen bequamen weg mogt vinden, om uit Zijner Hoogheids Peel, den turf op de Maas door schuiten te voeren."

Bij den vrede van Munster, in 1648, bleef slechts het Brabantsche gedeelte der Peel Hollandsch gebied, welke toestand bij den vrede van Utrecht, in 1713, gehandhaafd bleef, hetgeen één der redenen kan zijn, waarom het ontworpen kanaal van uit de omstreken van Grave niet gegraven is geworden.

2°. In het einde van 1700 zijn er plannen geweest, om de rivier de Aa tot Helmond bevaarbaar te maken en van Helmond over Bakel een kanaal naar de Peel te graven om de turf af te voeren. Ook dit ontwerp is niet tot uitvoering gekomen.

Na de vereeniging in 1815 van Limburg met Nederland was de geliefde Peel Nederlandsch gebied geworden.

3°. Van de hand van den heer P. C. de la Court, verscheen in 1841: "De Peel en Bedenkingen over Denzelven." In dit werkje wordt onder meer in overweging gegeven, of het niet mogelijk zoude zijn om een arm van de Maas door de Peel te brengen en vloeivelden aan te leggen.

De la Court heeft met zijn werkje wel bijzonder de aandacht op de Peel gevestigd. In 1852 werd onder leiding van den hoofd-ingenieur van den waterstaat. H. G. Fijnje, aan den aspirant-ingenieur van den waterstaat, L. A. Reuvens, de opdracht gegeven om de Peel te verkennen en de middelen te ontwerpen, om tot hare ontginning te komen. De resultaten van deze verkenningen zijn onder meer geweest, dat het aanleggen van vloeivelden met Maaswater te kostbaar zou worden; voorgesteld werd om een kanaal te graven van uit den boezem van Sluis 8 der Zuid-Willemsvaart over Bakel in Oostelijke richting tot de provinciale grens Limburg-Noord-Brabant en vervolgens in Zuidelijke richting aansluitend aan de ontworpen Helenavaart. Ontraden werd om dit kanaal ook in Noordelijke richting naar Grave door te leggen, daar de kosten voor dit gedeelte van het kanaal te groot waren, daar de in dit gedeelte gelegen veengronden van te geringen omvang waren, om dit werk loonend te doen zijn. In dit ontwerp vindt men weder de gedachte terug van het onder 2°. genoemde plan.

4°. In 1808 werd door Napoleon het zoogenaamde kanaal du Nord (Noordervaart) ontworpen, welk kanaal slechts gedeeltelijk gegraven is. Bij den aanleg in 1822 van de Zuid-Willemsvaart werd een gedeelte van het onvoltooide kanaal du Nord voor dit kanaal gebruikt. In 1853 werd de onvoltooide Noordervaart voor de vervening der veengronden onder Deurne en Liessel van regeeringswege in orde gemaakt en werd het afwateringskanaal naar Neer gegraven. In 1853 werden door de particulieren J. en N. van de Griendt en G. J. W. Carp van de gemeente Deurne 610 bunders veengrond aangekocht en werd met de werkzaamheden van het graven van de Helenavaart begonnen, welke vaart zou kunnen aansluiten bij het onder 3°. genoemde Peelkanaal. Uit dit particulier ondernemen werd in 1858 de Mij. Helenaveen opgericht.

In 1865 werd met de werkzaamheden begonnen om het Deurnesche kanaal te graven, van uit de Noordervaart, mede ter verdere vervening der Deurnesche gemeentevengronden. Beide kanalen loopen thans tot aan het station Helenaveen. Bij den aanleg der spoorlijn Helmond-Venlo is er rekening gehouden met het eventueel doortrekken van de

Peelkanalen door een draaibrug in deze lijn te bouwen in de nabijheid van het station Helenaveen.

Verder sluiten aan de Helenavaart de veenkanalen onder de gemeente Horst van 't Griendtsveen aan. De gezamenlijke lengte der veenkanalen dezer drie veenderijen bedraagt meer dan 100 K.M.

In de weinige geschiedkundige werken, welke van de Peel melding maken, vindt men, dat er vóór 1800 weinig waarde aan het in cultuur brengen van de uitgeveende gronden gehecht werd; de goede resultaten, daarmede in de Groninger veenkolonies verkregen, waren hier onbekend. In het zeer lezenswaardige boek „Memorie of Vertoog, door Isfridus Thys, Over het uytgeven en tot culture brengen der vage en inculte gronden in de Meyerye van 's-Hertogen-Bosch", 1792 vindt men op blz. 24 en 25: "My dunkt, dat dit hier aengaende den Peel en zyne opkomste genoeg zyn zal. En wyl de moerassen noyt ter cultuer gebragt konnen worden, zoo zal ik er niet meer van spreken".

Als eerste groote ontginningen in de Peel mogen genoemd worden 't Helenaveen, de Prinsepeel en 't Griendtsveen. Nadat de toepassing van de kunstmest in den landbouw algemeen bekend werd, volgden de groote particuliere ontginningen op de woeste gronden onder Bakel, Gemert, St. Anthonis, Oploo en de kleinere in Venray, Horst, Sevenum, Deurne e.a.

De goede resultaten, verkregen door de ontginningen der woeste Peelgronden, zijn reden, dat er voor deze landstreek in de laatste jaren groote belangstelling is, verschillende goede wegen zijn er reeds door de Peel gelegd, als de wegen Gemert-St. Anthonis, Deurne-Venray en andere 1); er is een groot spoorwegplan ontworpen der Peelbeurtspoorwegen en thans sluit hierbij zich aan het plan van de Peelkanalisatie, namelijk het graven van een kanaal van af het einde van de Peelkanalen aan 't station Helenaveen in Noordelijke richting tot aan Grave. Om tot dit doel te geraken, werd door den burgemeester van Deurne, den heer J. C. van Beek, een vergadering van belanghebbenden belegd; de groote opkomst toonde de algemeene instemming met zijn plannen. Er werd een vereeniging opgericht, om de Peelkanalisatie in onderzoek te nemen. Op de jongste zitting der Provinciale Staten van Noord-Brabant, 20 dezer j.l., werd op voorstel van den heer Van Beek f40.000 bewilligd om het onderzoek in de Poolstreek vanwege de Provincie te doen geschieden. Het onderzoek is opgedragen aan den ingenieur, den heer M. C. E. Bongaerts, lid der Tweede Kamer.

Door de kanalisatie zal tevens voorgenomen worden, in de ontwatering der Peel te voorzien, door het overtollige water der hooger liggende gronden op een lagere kanaalboezem af te voeren, zoodat van uit de kanaalboezems kleine zijkanaaltjes en weteringen aangelegd kunnen worden, die met schouwen en ondiepe vaartuigen bevaren kunnen worden, om zodoende de landbouwproducten van ver van het kanaal gelegen gronden te water naar het kanaal te kunnen brengen. Vermoedelijk zal het blijken mogelijk te zijn, om ook naar omliggende Peeldorpen zijkanalen aan te leggen.

Door de afzonderlijke ontwatering van de Peel zullen de gronden langs de Brabantsche Aa en de Limburgsche beken geen overlast van het Peelwater meer ondervinden. Het zal daarvoor van het grootste belang zijn bij de verbetering van de rivier de Aa hiermede rekening te houden.

Waar de Peelkanalisatie in de eerste plaats gemaakt wordt voor het in cultuur brengen van de woeste gronden, is het zeer te hopen, dat in deze advies van het bureau van het Staatsboschbeheer gevraagd wordt, daar dit bureau zeker wel in de eerste plaats beschikt over de meeste wetenschappelijk ontwikkelde ambtenaren, bekend met het in cultuur brengen van woeste gronden en het zeer nuttig zoude zijn, wanneer deze ambtenaren meer tot particuliere adviezen beschikbaar gesteld werden. Ook mag wel een woord gezegd worden van het werk van de Rijksland- en tuinbouwleeraars, welke niet zoo'n grooten ijver het onderwijs op de dorpen en de verst afgelegene plaatsen leiden en de eenvoudige landlieden met raad ter zijde staan en hierdoor tot de verrassende ontwikkeling van den Nederlandschen land- en tuinbouwer in de allereerste plaats hebben bijgedragen, waardoor het thans mogelijk wordt om de pachters en boeren te vinden voor de nieuw te ontworpen ontginningen.

Helenaveen, 29 December 1918. A. Bos.

1) [Men zie hierbij pag. 980 van het artikel "Ontginning en Verkeersmiddelen" in den vorigen jaargang. - Red.]

Personenregister

heer Walter, wethouder te Grave.....	1
Jan Peterszoon Dou.....	1
Jan van Coll, uurmaker, en landmeter te Nijmegen.....	1
heer P. C. de la Court.....	1

Naspeuringen van Paul Theelen: De Peelkanalisatie

H. G. Fijnje.....	1
aspirant-ingenieur van den waterstaat, L. A. Reuvens.....	1
Napoleon.....	1
J. en N. van de Griendt.....	1
G. J. W. Carp.....	1
Isfridus Thys.....	2
heer J. C. van Beek.....	2
heer M. C. E. Bongaerts, lid der Tweede Kamer.....	2
A. Bos.....	2